giftigde wereld schuilt *de wezenlijke wereld* gelijk God ze schiep, en gelijk ze de kiem in zich draagt om eens heerlijk te verrijzen. Daartoe moet ze eerst ondergaan. Niet alleen wij zelve, ook geheel die wereld gaat in den dood. Eens zal ze met vuur verbrand worden, maar uit dien gloed zal ze gelouterd en gereinigd als uit de smeltkroes weer te voorschijn komen. En dan zal het zijn onder een nieuwen hemel een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont, en waarop door de nieuwe menschheid eeuw in, eeuw uit, volle zaligheid zal genoten worden onder de heerschappij van onzen Koning. Daarom mijdt Gods kind de vergiftigde wereld, maar hij mint de natuurlijke wereld, gelijk die als vrucht van Gods oorspronkelijke schepping nog altoos onder den boozen vorm schuilt. Hij kent en verstaat Gods roepen, dat hij die wereld in haar natuur onderzoeken en beheerschen zal. En zoo dikwijls de vergiftigde wereld onder de kinderen der menschen hem weer met weerzin en wrevel vervult, keert hij tot de natuur terug, om uit die natuur nieuwe frischheid en vernieuwde kracht te putten. Hij bestrijdt de zonde door het recht en door de prediking der waarheid, en bestrijdt den vloek door medische kunst en weldadigheid. En om dit steeds met heilige geestdrift te kunnen doen, knielt hij telkens weer bij de Kribbe van Bethlehem neder, met de bede op de lippen, of uit dat Kindeke van de heilige moeder-maagd ook hem mochten toevloeien de hoogere krachten des Geestes, die hem aan satan's ondergang en aan de komst van Christus Koninkrijk doen medearbeiden.

„De nederheid zijner dienstmaagd".

[KERSTFEEST].

> En Maria zeide: Mijne ziele maakt groot den Heere;
> En mijn geest verheugt zich in God, mijnen Zaligmaker;
> Omdat Hij de nederheid zijner dienstmaagd heeft aangezien.
> Luc. 1 : 46, 47, 48a.

Bij den Heere onzen God is alle scheppend werk tegelijk heilige kunst, en alle kunst van den Oppersten Kunstenaar is tegelijk een werk der eeuwen. Dat heeft heel de Christenheid steeds op ons Kerstfeest gevoeld. Geen verzinner in gewijde verbeelding zou ooit rijker, schooner, treffender tafereelen ineen hebben kunnen vlechten, dan Bethlehem ons uit den Kerstnacht biedt. Hier vloeit de volste werkelijkheid met de schitterendste poësie in één Goddelijk geheel saâm.

Grooter, machtiger openbaring van Goddelijke mogendheid in het middenpunt van 't leven dezer wereld is niet denkbaar. Het Eeuwige Woord zelf is vleesch geworden. God zelf is geopenbaard in het vleesch. In de gedaante eens menschen nadert God zelf tot ons menschelijk geslacht. En juist omdat dit bestel en doen Gods in majesteit alle vooraf gaande genade verre te boven ging, mocht de wereld zelve niets, wat dan ook, aan de glorie van het Kerstfereel toebrengen. Dit keurgesteente in de toebrenging der genade wordt ons aangeboden niet in een gouden prachtring, maar als op een aarden potscherf. Al wat de wereld aan dit hoogheilig tafereel bijbrengt, is van lagere orde. Een stal, in dien stal een kribbe, en in die kribbe wat doeken en windselen, en voorts buiten Bethlehem eenige herders, die bij het nachtelijk stargeflonker hun kudde bewaken. En wel was er ook de gelukzalige moeder, die nu door alle geslachten wordt zalig gesproken, maar ook Maria werd eerst *door* Bethlehem groot, en *vóór* Bethlehem ook verzonk zij in haar nederigen staat op aarde. Of jubelde ze niet, en maakte ze niet groot den Heere *„omdat Hij de nederheid zijner dienstmaagd had aangezien?"*

Ze was een vergeten jongedochter in Israël, levend onder den lageren handwerkstand, in het ver afgelegen Nazareth thuis hoorend, onder de grooten en machthebbers in Jerusalem zelfs bij name niet bekend. Maria voelde zich als van de vroegere grootheid van haar geslacht geheel afgedaald en sinds in staat van klein-burgerlijke nederheid schuilend. En juist in dien nederigen staat had ze nochtans „de goede boodschap" van Gods engel ontvangen. Ze kent haar Goddelijk Kindeken nog niet. Nog schuilt het in haar ingewand. Maar ze ontving er de aankondiging, de zalige belofte, de volle zekerheid van. Het is onder die in verrukking alles te boven gaande gewaarwording, dat ze het niet kan inhouden, maar het uitzingen en uitjubelen moet: „Groote dingen heeft aan mij gedaan, Hij die machtig is en heilig in zijn naam!" En onder dit lofzingen grijpt haarzelve de machtige tegenstelling aan. Om Moeder van den Zone Gods te worden, is niet de Vorstin in haar paleis, zelfs niet de Vrouwe van hoogen stand in haar prachtwoning verkoren, maar zij, Maria, de vergetene in Israël. Het is de *nederheid zijner dienstmaagd*, die het Gode believd heeft aan te zien.

En die „nederheid zijner dienstmaagd" is in volkomen harmonie met wat ons het Kerstevangelie van Bethlehem meldt. Geen plaats der eere is in Bethlehem voor haar opengehouden, en Jozef moet een onderkomen voor haar zoeken in een veestal die in de rots was uitgehouwen, een rotsholte schier zonder licht of lucht. Gansch hulpeloos treedt Maria dit somber verblijf binnen, een schuilhoek in die rotsholte zoekend, waar ze haar kindeke baren kan. Gereed gemaakt en voorbereid is er niets. Haar ure overvalt haar. Gelukkig staat er een kribbe, om 't vee te voederen, die voor wieg gebruikt kon worden, en de doeken, waarmee in 't Oosten op reis elke vrouw omhuld is, rolt ze saam, om er zich mee te redden. En dat is 't al wat de wereld haar biedt, om den Koning der eere te ontvangen.

Zoo is wat de wereld biedt tot het minst mogelijke, haast souden we zeggen tot minder dan niets herleid. Als de zon aan de kimmen op zal gaan, biedt deze wereld haar niets dan duisternis en aan den horizont dreigende wolken. En dan komen de eerste morgenstralen van het licht en tinten en vergulden die wolken, tot de drang van het licht die wolken zelve verdrijft, en de zon doorbreekt en het aardrijk doortintelt met gloed en leven. En zoo is het ook hier. Het is de Zonne der gerechtigheid die aan den hemel des geestes ook op aarde zal opgaan, en ook aan deze Zonne biedt die aarde niets dan somberheid en duisternis, en het komt ook hier al van Boven, het tintelt en straalt van enkel hemelsche glanzen. Het engelenheir breekt tot deze wereld door. Zang als nooit schooner is ingezet, weerklinkt door Efrata's velden. Eenvoudige landsknechten die 't vee bewaken, vangen dien zang op, en komen straks aan Maria, en door Maria aan heel deze aarde, het epos van Gods ontfermingen melden. „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!" En Maria bij en onder dit alles de van God verkoren maagd, de vrouw uit alle vrouwen, die het heilig Kindeken baren mag. Zij de dienstmaagd des Heeren in haar nederheid, en nu gelukzalig geprezen van geslacht tot geslacht.

Vandaar die geheimzinnige, die toenemende aantrekkelijkheid, die alle eeuwen door steeds van Bethlehem op al wat klein naar de wereld was, is uitgegaan. Reeds in het Kindeken zelf sprak dit. Straks zal de Leeuw uit Juda's stam den strijd volstrijden, maar hier verbergt de held Gods zich nog in de gestalte van het hulpeloos wicht. Het is een Kindeken, dat nog gedragen, nog aan de moederborst gelaafd moet worden; een Kindeken, dat nog geen woord kan uiten, dat nog pas halfbewust en sluimerend in de kribbe ligt. Van macht of majesteit nog geen sprake. Al wie de kribbe naderde, zag als een meerdere in jaren en in mannelijke kracht op dit hulpelooze Kindeken neer. En met de hulpeloosheid van dat heilig Kindeken is ook stal en kribbe in overeenstemming. Er is niets dat door schittering verblindt of door statie op een afstand houdt. Er is niets dan een wicht dat pas het levenslicht zag, een mysterie dat nog niemand verstond, aanminnig als nooit een kindeken geweest was, maar nog te weinig geteekend om doorzien en verstaan te worden. Een kindeken, zooals een pas geboren wicht nog nauwelijks de oogen ontsluit voor het licht, waardoor het bestraald wordt.

En de moeder die het gebaard heeft en er bijzit en het begluurt, weet wel dat er een wonder mysterie in haar Kindeken schuilt, maar ze kan dit mysterie in de vrucht van haar schoot nog niet ontraadselen. Het is een Kindeken als een ander kindeke, hulpeloos, machteloos, zacht schreiend om gevoed te worden. En het is Maria zelve, die allerminst schittering aan dit Kindeken bijzet. Hooge families hadden de rijker vertrekken in de herberg ingenomen, kinderen van meer aanzienlijke geslachten speelden in zalen en gangen, en zij school in een rotsholte. Schier door niemand herkend, was ze een vergetene onder de vrouwen. In haar nederheid wegschuilend, en Jozef die voor haar zorgen moest, een kleine timmerman uit Nazaret.

En dit juist heeft de wereld op elk Kerstfeest weer gevoeld. Kerstfeest is niet een bijzonder feest voor de grooten dezer aarde, geen herinneringsdag voor de wijzen en machtigen. Al wie mensch is wordt hier ter feestviering genood. De laagststaande staat er niet te laag voor. De meest vergetene is niet buitengesloten. Wat hulpeloos en machteloos onder de kinderen der menschen is, wordt hier met een heilig welkom door Gods engelen begroet. En als de kleinen met hun moeder Hem naderen, dan wordt zelfs het kleinste kind niet afgewezen. Al wat adem heeft, tot zelfs het kindeken dat nog op moeders arm gedragen wordt, is hier een geroepene ter feestvreugde. En jong en oud, rijk en arm, vergetene en aanzienlijke, zwakke en sterke, het voelt alles de heilige aantrekking die van dat Kindeken in de kribbe uitgaat. Dat Kindeken is het juweel der genade voor heel ons menschelijk geslacht.

En hierin juist schuilt de verheffende, de bezielende kracht, die op heel ons menschelijk leven van de Kribbe uitgaat. Vergeet niet, de kleinen en de ellendigen op aarde winnen het in aantal nog steeds van de aanzienlijken en de gelukskinderen. En hoe kan het anders, of onder den glans die van het leven der grooten afstraalt, voelt al wat klein en nietig onder menschen is, zich vaak gedrukt in zijn nederheid. En nu schuift ons Kerstfeest op eens met Goddelijke hand al die aardsche grootheid op zij, om niets dan Goddelijke grootheid in het oog te doen schitteren, en om die kleinen naar de wereld toe te roepen: „Die Goddelijke grootheid is ook voor u, voor u zelfs in de eerste plaats". En wat is het kaarslicht van aardschen glans dan vergeleken bij den zonneglans van Goddelijke grootheid, die zich in dit heilige Kindeken openbaart, om ook u te bestralen?

Als straks de gemeente van Christus de wereld ingaat, en de apostel haar toeroept: „Gij zijt niet vele grooten, en niet vele aanzienlijken en niet vele wijzen naar de wereld, maar wat klein en als niets was, heeft God uitverkoren", dan zet zich in die teekening der Gemeente het beeld van de Kribbe voort. Die Kribbe is een ommekeer in de waardschatting van het leven. Hier bij die Kribbe voelt al wat in heiligen eerbied toetreedt, dat het goud en het keurgesteente der ziel niet in menschelijke grootheid ligt, maar dat het alleen in wat God u schenkt, kan schitteren. Het Kindeken van Bethlehem bant alle hoogheid, het legt aan alle menschelijke eere het zwijgen op, het maakt u zelfs klein, het stemt u nederig. Het doet u uw eigen leegheid en de holheid van alle menschelijke grootheid voelen en tasten, en stelt voor die menschelijke zelfverheffing een grootheid van gansch andere orde in de plaats. Een groot zijn niet uit u zelf, maar door wat God u in dit Kindeken schonk.

Zoo leeft de arme, de kleine naar de wereld, bij die Kribbe van Bethlehem weer op. Al wat gedrukt was, haalt weer adem. Hoe ook op aarde achteruit gezet, toch niet achteruitgezet bij God. Hier het heilig Kindeken dat al wat mensch heet toelacht. Maria in haar nederheid door God verkoren, verkoren tot het hoogste wat een vrouw, een kind des menschen, kon beschoren zijn. En daarom juicht al wie evenals Maria in nederheid zijn dagen slijt. Hoe laag ook in de wereld staande, toch niet van zijn God vergeten, en hoe veracht ook onder menschen, toch rijk in dit Kindeken, dat door God aan de wereld is gegeven. Zoo leeft op 't Kerstfeest alle ziel op, en juicht en jubelt mee, en van alle einden der aarde klimt de lofzang voor God in dank en in aanbidding naar Boven, voor wat Hij in zijn genade door dit Kindeken Jezus aan de wereld, ook aan de kleinsten in deze wereld, schonk.

Amsterdam, 23 December 1910.

De kantonrechters te 's-Gravenhage en te Zutfen hebben dezer dagen weder uitspraak moeten doen in zake processen, door kerkvoogden der Hervormde Kerk tegen personen gevoerd, die weigerachtig waren om de zoogenaamde kerkelijke belasting te betalen.

Het betrof in beide gevallen personen, die wel in hun jeugd in de Hervormde Kerk waren gedoopt, maar op volwassen leeftijd geen belijdenis des geloofs hadden afgelegd, en op dien grond beweerden, dat zij geen lidmaat der Hervormde Kerk waren, en dus ook geen belasting te betalen hadden. Het geding liep dus over de zeer belangrijke vraag, of iemand door den doop lidmaat der Kerk wordt of niet.

De Haagsche kantonrechter nam blijkbaar het standpunt in, dat de Kerk niet een gewone vereeniging is, die naar den regel van het burgerlijk recht moet beschouwd worden, maar dat zij een eigenaardig instituut is, dat als sui juris naar zijn eigen levenswet moet worden beoordeeld. Waar nu de Kerk door den doop de kinderen in de Christelijke Kerk inlijft, oordeelde de kantonrechter te 's-Hage, dat een in de Hervormde Kerk gedoopt persoon ook lidmaat dezer Kerk is, en als zoodanig verplicht is de belasting te betalen.

Een lijnrecht tegenovergesteld standpunt nam de kantonrechter te Zutfen in. Hij overwoog, dat de Hervormde Kerk een erkend zedelijk lichaam is, en dus ook voor haar het *burgerlijke recht* geldt. Volgens dat burgerlijk recht nu, zou iemand, die als kind gedoopt wordt, alleen dan als lidmaat der Kerk beschouwd kunnen worden, wanneer de vader, als wettige vertegenwoordiger van het minderjarige kind, uitdrukkelijk te kennen had gegeven, dat hij zijn kind als lid der Hervormde Kerk aangaf. Aangezien echter de vragen, bij den doop aan den vader gedaan, alleen betrekking hebben op de opvoeding van het kind, maar niet op het lidmaatschap der Kerk, oordeelde de kantonrechter, dat door die vragen geen band ontstaan was tusschen den doopeling en de Kerk, de gedoopte derhalve geen lid was der Kerk, en dus ook geen belasting te betalen had. Op dien grond werd aan de kerkvoogden hun eisch ontzegd.

Het behoeft wel niet betoogd te worden, dat we principieel het meer met den Haagschen dan met den Zutfenschen kantonrechter eens zijn. Bij de vraag, of iemand door den doop lid wordt der Kerk waarin hij den doop ontvangt, kan niet het burgerlijk recht beslissen, dat alleen voor gewone vereenigingen geldt, maar moet rekening worden gehouden met het eigenaardig karakter der Kerk, die zich in dit opzicht van alle andere vereenigingen onderscheidt, dat ze de kinderen, uit geloovige ouders geboren, van meetaf opneemt in haar gemeenschap en als haar lidmaten beschouwt. Nu kan de Overheid hierbij zeker waarborgen eischen tegen misbruiken, waardoor de persoonlijke vrijheid zou worden aangerand. Zoo heeft de vader te beslissen, of een kind gedoopt zal worden, en kan de Kerk dit niet met dwang van hem eischen. En evenzoo kan de gedoopte, tot jaren des onderscheids gekomen, den band door den doop gelegd, wederom verbreken, zelfs al zou de Kerk hem daartoe het recht ontzeggen. Maar wanneer de vader zelf, als wettige vertegenwoordiger, het kind doopen laat, en daarmede den band tusschen zijn kind en de Kerk erkent, heeft de rechter, zoolang de gedoopte niet meerderjarig is geworden, en niet door een duidelijke daad verklaard heeft, den band met de Kerk te verbreken, hem als lidmaat der Kerk te beschouwen.

Het beroep van den Zutfenschen kantonrechter op de doopvragen, is dan ook niet gelukkig. Blijkbaar heeft de kantonrechter alleen de derde doopvraag gelezen en niet de eerste, want daarin wordt aan den vader van het kind uitdrukkelijk de vraag voorgelegd, of hij niet erkent, dat onze kinderen *als lidmaten van Christus' gemeente* behooren gedoopt te worden. Maar ook al stond dit niet expressis verbis in de doopvragen uitgedrukt, dan zou dit toch er niets toe afdoen. Een vader die zijn kind ten doop presenteert, verklaart daarmede den doop te begeeren, gelijk de Kerk dien doop opvat. Aangezien nu de Kerk den doop uitdrukkelijk noemt een „zegel der inlijving in de Kerke Gods," ligt in de aanvrage van dien doop een mutuus consensus, een stilzwijgende erkenning, dat dit kind een lidmaat der Kerk is.

Ook de opmerking, die wel gemaakt is, dat de doop de kinderen zou inlijven in de algemeene Christelijke Kerk, maar niet in een bepaalde Kerk of kerknootschap, is niet juist. Onze vaderen hebben de onderscheiding in dien zin nooit gemaakt. Voor hen was de Gereformeerde Kerk *de Christelijke Kerk;* hoogstens werd, ter nadere aanduiding, er nog aan toegevoegd: de Christelijke Kerk *alhier*. En dat de doop wel degelijk volgens de Gereformeerde opvatting een band legt tusschen den doopeling en de geïnstitueerde Kerk, blijkt wel het duidelijkst uit het formulier voor den doop van een volwassene, waar aan dezen gevraagd wordt, of hij *in de gemeenschap dezer Christelijke Kerk* zal volharden. Het volharden in de gemeenschap met *deze* Kerk onderstelt, dat de gemeenschap door den doop gelegd is.

Intusschen blijkt ook uit deze beslissingen van het kantongerecht weder, hoe noodzakelijk het is, dat de positie der Kerken beter geregeld worde. Reeds op zich zelf is het een onhoudbare toestand, dat de eene kantonrechter in zoo belangrijke zaak een geheel andere beslissing geeft dan de andere. Wie te 's-Hage woont, is door den doop lid der Kerk, wie naar Zutfen verhuist, houdt op lid der Kerk te zijn. Was nu hooger appèl mogelijk, dan kon de Hooge Raad een eindbeslissing nemen, en daardoor de uniformiteit in de uitspraak hersteld worden. Maar de kleine geldsommen, waarover deze processen loopen, laten zulk een appèl volgens ons recht niet toe. De uitspraak van den kantonrechter is beslissend. Elk kantonrechter kan dus zijn eigen inzicht volgen, en vandaar dat de beslissingen lijnrecht tegenover elkander staan. Gold het hier nu een ondergeschikte quaestie, zoo deed dit er minder toe, maar waar het de principieele vraag geldt, wie als lidmaat der Kerk zal beschouwd worden, kan deze toestand niet voortduren.

De oorzaak van al deze moeilijkheden nu schuilt hierin, dat een wettelijke regeling ontbreekt. De wet op de kerkgenootschappen van 1853, de dwaze vrucht van de Aprilbeweging, is de onbeduidendheid zelve en regelt feitelijk niets. Het is daarom de vraag, of de Regeering aan dit vraagstuk niet ernstig de aandacht heeft te wijden. Het publiek recht der Kerk, gelijk Groen het noemde, moet door de Overheid worden erkend.

Maar hoezeer we daarop aandringen, opdat aan dezen ongezonden toestand een einde kome, daarin ligt toch geenszins opgesloten, dat we processen, gelijk telkens door de kerkvoogden der Hervormde Kerk tegen belastingweigerachtigen gevoerd worden, zouden goedkeuren. Het opleggen van zulk een *belasting* vloekt reeds tegen den aard en het wezen der Christelijke Kerk. En nog veel meer gaat het tegen het karakter der Christelijke Kerk in, wanneer de hulp van den kantonrechter wordt ingeroepen, om dat geld met dwang van de Overheid te innen van personen, die onwillig zijn om deze belasting te betalen. Voor zoover we weten, is de Hervormde Kerk dan ook de *eenige Kerk* in ons land, die tot dit dwangsysteem de toevlucht heeft genomen. Ook hieruit blijkt weer, hoe ongeestelijk de Volkskerk-idee werkt. Een massale Kerk, die zoo bitter weinig aan haar leden zich gelegen laat liggen en schier niets doet, om de onverschilligen geestelijk te bearbeiden, maar wel ze dwingen wil door de rechtbank om in de kerkelijke belasting bij te dragen, doet aan de eere van Christus' Kerk te kort en maakt haar naam tot een aanfluiting.

En nog erger wordt dit, wanneer de Kerk alleen om financieel belang degenen, die duidelijk te kennen geven geen lid der Kerk meer te *willen* zijn, toch door den kantonrechter weer binnen den schaapsstal jagen laat, alleen om deze schaapkens te kunnen scheren. Formeel moge de beslissing van den Haagschen kantonrechter juist zijn, dat wie gedoopt is, rechtens lidmaat der Kerk is en de gedaagden mogen zelf door den onjuisten grond, dien ze aanvoerden, dat de doop geen lidmaatschap der Kerk involveerde, aan deze beslissing schuld hebben, maar feitelijk komt het toch hierop neer, dat personen, die blijkbaar geen den minsten band meer met de Kerk voelden en alle gemeenschap met haar voor hun eigen bewustzijn verbroken hadden, nu door het vonnis van den Kantonrechter tot lidmaten der Kerk verklaard worden. Natuurlijk kunnen ze dit hun opgedrongen lidmaatschap per deurwaardersexploit weer opzeggen en zal de kantonrechter ze dan van 't betalen der kerkelijke belasting voor de toekomst ontheffen, maar op dit oogenblik wordt hun toch een zekere dwang aangedaan, die in een land waar religie-vrijheid heerscht, niet voorkomen moest. En hoe diep zinkt niet een Kerk, die zulke processen bij de Overheid voert!

De heer H. C. Rutgers, die jl. Maandag cum laude tot Doctor in de Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit promoveerde, deed dit met een historisch-kerkrechtelijk proefschrift, waarin hij handelde over het instituut der *kerkelijke deputaten, hun werkking en bevoegdheid, inzonderheid gelijk deze gekend worden uit de handelingen der Zuid-Hollandsche synodes en deputaten.*

Na in een korte inleiding het onderwerp bepaald en de bronnen te hebben opgegeven, bespreekt hij eerst de voor deputaten gemaakte *formeele regelingen*, waarbij gehandeld wordt o. m. over den naam deputaten, hun getal in de verschillende provinciën, hun tractement, de wijze van verkiezing, den duur van hun dienst, wijze van verkiezing enz. Vervolgens wordt geteekend, waarin hun *werkkring* bestond ten opzichte van de Overheid, de kerken buiten de provincie, de zorg voor de synodale acten, de examina der candidaten, hun zorg voor de zuiverheid van leer en leven, de hulp door hen in voorkomende zwarigheden aan de Kerken te verleenen enz., terwijl aan het slot van dit hoofdstuk nog gehandeld wordt over deputaten in den overgangstoestand van 1795—1816. Daarna overgaande tot de *bevoegdheid* van deputaten, bespreekt Dr. Rutgers eerst het karakter van het deputaatschap in het algemeen, vervolgens in hoeverre deputaten gebonden waren aan hun *last*, en ten slotte in welke verhouding ze stonden tot de *classen*. In een laatste hoofdstuk wordt nog kort gememoreerd, welke wijzigingen het deputaatschap in de Gereformeerde Kerken van onzen tijd onderging, inzonderheid door de veranderingen, die de Utrechtsche Synode in de Kerkenorde aanbracht. Enkele roosters, aantoonende hoe eertijds de synodale commissien verdeeld waren, zijn als bijlage bij deze studie gevoegd.

Zooals men uit deze inhoudsopgave ziet, is de stof zeer juist verdeeld en krijgt men aldus een zeer helder overzicht van wat d werkkring der deputaten is geweest. Ook was het een goede gedachte, de stof in hoofdzaak te ontleenen aan de handelingen der Zuid-Hollandsche deputaten, omdat anders de dissertatie veel te uitgebreid zou geworden zijn. Reeds thans ligt achter dit proefschrift een zeer omvangrijke studie, want de Synodale acta en de handelingen van Deputaten over drie eeuwen moesten nagezien worden, terwijl het er op aankwam door sailiante voorbeelden aan te toonen, hoe de taak der deputaten was opgevat. Zoo is hier een rijk historisch materiaal met oordeel saamgelezen en met groote akribie bewerkt. De schrijver heeft daarbij de dorheid aan zulk een historisch onderzoek allicht verbonden, gelukkig vermeden, door overal de principieele lijnen van het Gereformeerde beginsel te trekken en critiek op vroegere en ook op hedendaagsche deputaten niet te sparen.

Dr. H. Rutgers heeft met dit proefschrift zich betoond een waardig zoon te zijn van zijn hooggeschatten vader, onzen doctor canonicus, aan wiens arbeid niet het minst te danken is, dat het Gereformeerde Kerkrecht, dat sinds Voetius' meesterwerk vrijwel braak liggen bleef, weder bekend werd en ook in zijn toepassing voor onze dagen beter werd begrepen. Daarom begroeten we dezen eersteling met vreugde, wenschen den jongen doctor van harte geluk met zijn uitnemenden arbeid en hopen, dat dit proefschrift profetie zal blijken van nog menige studie, waardoor de kennis van ons Gereformeerd Kerkrecht zal worden verrijkt.

De Minister van Koloniën heeft een belangrijke daad verricht door een Staatscommissie te benoemen, die de Regeering heeft voor te lichten „welke maatregelen te nemen zijn, om te komen tot herziening van de bestaande verhouding tusschen het Gouvernement en de Protestantsche Kerk in Nederlandsch Indië, met het doel aan die Kerk door meerdere zelfstandigheid betere gelegenheid te geven zich naar den eisch van haar eigen leven in te richten". Deze Commissie, die door den Minister werd geïnstalleerd, bestaat uit de volgende leden: Mr. J. C. de Marez Oijens, voorzitter, de heeren Ds. W. F. Breijer en Ds. J. Rooker, beiden oud-lid van het Protestantsche Kerkbestuur in Indië; Ds. A. Loeff en Ds. W. L. Welter, voorzitter en vice-voorzitter van de Commissie voor de zaken der Protestantsche Kerken in Oost- en West-Indië; Jhr. Mr. Dr. H. A. van Karnebeek, referendaris van de afdeeling Eeredienst aan het Ministerie van Koloniën, de hoogleeraren Dr. F. Pijper aan de Leidsche Universiteit, Dr. J. W. Pont aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, aangesteld door het Evangelisch Luthersche Kerkgenootschap, en Dr. H. H. Kuyper aan de Vrije Universiteit, Dr. J. W. Gunning, Zendingsdirector, en de Oost-Indische hoofdambtenaren H. Colijn en J. Hulshoff Pol.

Dat de benoeming dezer Staatscommissie ons van harte verblijdt, behoeft wel niet betoogd te worden. Onzerzijds was reeds lang er op aangedrongen, dat aan de zonderlinge positie, waarin de Protestantsche Kerk in Indië zich bevindt, een einde zou gemaakt worden. Terwijl in ons land de scheiding tusschen Staat en Kerk reeds lang een voldongen feit is en de Regeering elke Kerk geheel vrij laat, staat de Protestantsche Kerk in Indië nog altoos onder Staatsvoogdij. De Regeering heeft de verschillende Kerken in Indië in één Kerkgenootschap vereenigd, voor deze Kerken een reglement en bestuur vastgesteld, en dit Kerkgenootschap geheel losgemaakt van de Kerken in het moederland. En het is de Regeering, die op voordracht van een Commissie in Den Haag de predikanten voor deze Kerk benoemt, plaatst, verplaatst en ontslaat. Hoe willekeurig daarbij wordt te werk gegaan, blijkt wel uit het feit, dat eens een predikant verplaatst werd, omdat hij weigerde een Mahomedaansch feest aan het hof van den Sultan mee te vieren. Duidelijk werd dan ook bij de oprichting van dit Kerkgenootschap uitgesproken, dat het doel dezer Staatsvoogdij was om te zorgen, dat de Kerk niet door te veel zendingsijver onrust onder de bevolking zou verwekken. Des te erger was deze staatsvoogdij, omdat aan de Roomsche Kerk in Indië schier onbeperkte vrijheid van handelen werd geschonken en deze Kerk zich geheel zelfstandig organiseeren mocht; alleen moet bij benoeming en verplaatsing van geestelijken vooraf de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal worden gevraagd.

Het gevolg van deze Staatsbemoeiing met de Protestantsche Kerk is dan ook diep treurig geweest. Onder het bewind van vrijzinnige Regeeringen werden zoo goed als uitsluitend moderne predikanten naar Indië gezonden. Een belijdenis heeft deze Kerk niet. Op verreweg de meeste plaatsen is er zelfs geen Kerkeraad. Onder de moderne prediking is het gehoor schier geheel verloopen. In plaats dat deze Protestantsche Kerk een krachtige openbaring was van het Christendom te midden eener heidensche bevolking, was ze veeleer een caricatuur van wat een Christelijke Kerk behoort te zijn. Waar nog bij komt, dat de Regeering, die nu eenmaal op het standpunt staat, dat alle protestanten tot dit Staatscreatuur behooren moeten, naast dit Protestantsch Kerkgenootschap geen andere Protestantsche Kerken wil erkennen, zoodat onze Gereformeerde Kerken in Indië bij de Regeering nog altoos als *vereenigingen* te boek staan.

Aan pogingen om in dezen toestand verbeteringen aan te brengen, heeft het zeker dusverre, ook van de zijde der Regeering, niet ontbroken. Gemakkelijk bleek dit echter niet. Vooreerst is de Regeering door Artikel 122 aan handen en voeten gebonden, want in dit artikel is bepaald, dat de Regeering niet eenzijdig mag handelen, maar bij elke verandering in de wederzijdsche verhouding de goedkeuring noodig heeft van het Kerkbestuur te Batavia, en dit Kerkbestuur bleek tot dusver weinig genegen om den bestaanden band tusschen Kerk en Staat los te maken. En in de tweede plaats heeft zoowel de inmenging der Overheid als de droeve geestelijke toestand der Indische maatschappij de Protestantsche Kerk zoo verzwakt, dat op de meeste plaatsen van een Kerk in eigenlijken zin geen sprake kon wezen, en het daarom uiterst moeilijk zal zijn aan deze naam-kerk een zelfstandig bestaan te geven.

Of het aan de Staatscommissie gelukken zal, deze vraagstukken op afdoende wijze op te lossen en daarbij tot een eenparig advies te komen, zal de toekomst moeten leeren. In elk geval is het reeds een daad van beteekenis, dat de Regeering zoo beslist haar voornemen heeft uitgesproken,